

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ САКРАЛЬНОГО ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

УДК 81'42:2 + 81-23

ББК 81.07+81.002.3

Наталія Слухай

СУГЕСТІЯ САКРАЛЬНИХ ТЕКСТІВ В ІСТОРИЧНО ЗУМОВЛЕНИХ ФОРМАХ ЇЇ ІСНУВАННЯ

Представлені дві гіпотези походження сугестії. Сугестія сакральних текстів оглянута на векторі часу від Давнього світу до сьогодення. Особливу увагу приділено сфері художньої та ритуально-культурологічної комунікації та характерним для них засобам творення сугестії.

Ключові слова: сугестія, сакральний текст, міфопоетика, словесна художня комунікація, ритуально-культурологічна комунікація, акафіст.

Наталія Слухай

Сугестия сакральных текстов в исторически обусловленных формах ее существования

Представлены две гипотезы происхождения сугестии. Сугестия сакральных текстов рассмотрена на векторе времени от Древнего мира до сегодняшнего дня. Особое внимание уделено сфере художественной и ритуально-культурологической коммуникации.

Ключевые слова: сугестия, сакральный текст, мифопоэтика, словесная художественная коммуникация, ритуально-культурологическая коммуникация, акафист.

Natalia Sluhaj

Suggestion of the sacral texts in the historically determined forms of its existence

In this article, the author aims to present two hypotheses on the origins of suggestion. Suggestion in sacred texts is considered diachronically starting with ancient times through modernity. Particular attention is drawn to artistic, ritual and cultural communication and their means for creating suggestion.

Keywords: suggestion, sacred text, mythopoetics, verbal artistic communication, ritual and cultural communication, akathist.

Сугестія – термін і поняття, яке знаходиться в широкому колі суміжних (гіпноз, маніпулювання, вплив, навіювання, наведення трансу, інформаційно-емоційне зараження, індукція та под.) і через те має багато варіантів визначення, релевантних для різних наук (медицина, психологія, педагогіка, лінгвістика) і лінгвістичних напрямків (сугестивна лінгвістика, когнітивна лінгвістика, психолінгвістика, прагмалінгвістика, етнолінгвістика, лінгвопоетика, міфопоетика, теорія мас-медійної комунікації, лінгвістика змінених станів свідомості та інших). Прийнятним, на наш погляд, є визначення сугестії як навіювання, яке є результатом гіпнозу різного ступеня глибини і використовується з метою програмування поведінки людини. Дослідження історично зумовлених форм сугестії дозволяє уточнити це поняття.

Існують дві гіпотези щодо походження сугестії. Перша полягає в тому, що мова з'явилася як сугестивна форма спілкування більш розвинених племен первісних людей з менш розвиненими, але більш агресивними, енергійними. Основною функцією мови було навіювання, переважно внесення в свідомість реципієнтів системи заборон, пересторог і наказів. Сугестивна теорія походження мови, яка належить Б. Ф. Поршнєву [23; 24], ґрунтується на тому твердженні, що мова виникла як форма навіювання, програмування поведінки іншої людини. Друга гіпотеза, яку поділяє більшість лінгвістів, полягає в тому, що сугестивна функція була однією з багатьох, але не найважливішою функцією мови, яка регулярно виявлялася лише в одній з її підсистем.

У надрах мови в процесі її історичного розвитку сформувалися дві підсистеми з численними спільними компонентами й ділянками – сакральна, священна і секулярна,

профанна. Думку про існування двох феноменів мовної системи висловлювали дослідниками неодноразово: М. І. Толстой виокремлював іпостась літературної мови та іпостась сакральної мови, або мови фольклору [31]; З. Г. Мінц визнавала за смислоформою здатність означати феномени „поцейбічного” світу та його відповідники в інших (безкінечних) світах [18]; символісти пояснювали природу сакральної мови її імагінативністю, візіонерством [32] і відокремлювали сакральну від „іншої” мови; аналогічні думки висловлювали й інші автори [докладніше про це у праці: 28, с. 116-119]. Відповідно до другої гіпотези щодо походження й розвитку сугестії, високим ступенем сугестивності визначалася саме сакральна мова, хоча певною мірою сугестія притаманна й секулярній мові.

Сугестія сакральних текстів (переважно усних) зафіксована як комунікативні (вербальні й невербальні) форми навіювання, результатом чого було програмування поведінки людини. Добре досліджені етнографами, фольклористами і культурологами (але не з боку сугестії) такі тексти високого ступеня впливовості, як замовляння, заклинання, прокльони, плачі, пісні, загадки; дослідниками Священного Письма – тексти Біблії та молитов; невербальну сугестію досліджували переважно як складник обряду й ритуалу. Комунікативні форми навіювання (в єдності вербальних і невербальних складників) рідко потрапляли до уваги вчених, але ж саме вони першими з’явилися як форми впливу на поведінку людини.

Комунікативні форми навіювання відомі з часів Давнього Єгипту як, зокрема, занурення хворої людини в трансний сон у сакральних локусах – храмах сновидінь, або храмах Ісиди, носіями сакральних знань – жерцями. Наведення трансу було обумовлене фоновими знаннями людей (сформованою готовністю до сприйняття впливу) про сакральні локуси, служителів культу та їхні можливості, хоровими співами та іншими ритмічними діями жерців, їхнім одягом, використанням ними сакральних атрибутів, зокрема змій як посередників між світами мертвих і живих, феноменів з розвиненою системою символічних функцій і таке інше.

Аналогічні дії відбувалися в Давній Греції в асклепіонах – храмах, присвячених богу-цілителю Асклепію, який суміщав хтонічні функції землі-цілительки і сакральні функції, притаманні дітям богів; він осмислювався як метаморфоза змія [19, с. 65], і атрибутами його також була змія (частіше дві). Занурення хворих у трансний сон в асклепіонах також було засноване на комунікативній – вербальній і невербальній – сугестії (попередніх знаннях людини про властивості сакрального локусу і можливості жерців, які виділялися одягом, моделями поведінки, речитативом, магічними атрибутами – використовувалися неотруйні змії, цілющі властивості і символіка води). Також у широкому діапазоні відомі форми комунікативної магії давніх греків під час сакральних подій, наприклад: зовнішнє уподібнення жерців богам (колір одягу, носіння спеціальних атрибутів (вінків)), ритуальне голосіння жінок, гра музик на флейтах під час жертвопринесень; атрибутика вакханок (носіння символів змій, голосіння, крики, стук у тимпани, споживання вина, пролиття сакральних соків живих істот (молока, меду, крові), санкціоновані соціумом неподобства під час свята Діонісу, який осмислювався як метаморфоза плюща або виноградної лози [19, с. 190] та інше. І в Єгипті, і в Греції зовнішнє навіювання синкретизувалося з формами ауто сугестії.

Комунікативні форми ауто сугестії / сугестії забезпечували входження у бойовий транс особливої касты „воїнів Одіна”, давніх скандинавів, – берсерків: вони імітували перетворення на вовка або ведмедя (носили шкури диких тварин, імітували їхні звуки, гризли щити або навіть свої руки до крові). Ефект раптових нападів берсерків був спричинений сугестивно-сакральними чинниками: статусом воїнів Одіна і метаморфоз

тваринного світу, підсиленими особливостями поведінки, найбільш імовірно спричиненими споживанням галюциногенів.

Комунікативні форми аутосугестії / сугестії обумовлювали входження людини в трансний стан і на Давньому Сході. Зокрема, вони є характерними для дервішів – тих, які крутяться, і тих, які виють. Вертіння навколо своєї вісі символізує обертання планет на орбітах, повернення у череві матері, є відтворенням кола – символу вічності й безкінечності та одним із багатьох аналогічних виявів сакрального, яке об'єднує, за Роже Каюа [Каюа 2003], високе сакральне і хтонічне сакральне: вирій і чорторий, яблуко і копиця сіна як метаморфоза відьми, обручка і магічне коло, веретено, метелиця, буревій і подібні. На аналогічних принципах заснований трансний ефект негритянських танців, болгарського кола, грузинських танців колом, російського хороводу та багатьох інших.

Аналогічні комунікативні форми аутосугестії / сугестії використовували шамани Півночі: шаманське вбрання з тваринною символікою, зображенням духів предків – психопомпів, зображенням скелетів – символів ритуальної смерті шамана, уявне спорядження (іздові тварини-духи), бубон з коло тушкою – атрибут зв'язку шамана з Середнім світом, палиця – ізоморф Світового дерева, ритуальні танці, стук у барабани, імітація голосів природи та інші [16, с. 155-181].

Аналогічні форми програмування поведінки людини відьмою-знахаркою, утіленням синкретичного поєднання рис реальної людини та демона (в Україні також травниця, баба-пупорізка..., в Росії – „знахарь/знахарка, колдун/колдунья, чародей/чародейка, ведьма, шептуха...”, у Білорусі – „чараунік, вядзьмак, чарадзея, колдун, кудар, чарауніца...”) на територіях східного слов'янства представлені, зокрема, в такому спектрі: вони живуть відрубно, часто мають концентрований погляд або звичку відводити очі, фізичні вади, незвичний (неакуратний, старий, еkleктичний або, навпаки, яскравий) одяг, особливу рослинну й тваринну атрибутику, можуть чинити магічні дії щодо людини, соціуму, врожаю, погоди, вступати в надлюдські контакти зі світом природи, використовують незрозумілі сполучення звуків, шепочуть, бурмотять, відтворюють звуки природи) і таке інше [5, с. 297-301; 25, с. 73-75; 17, с. 549]. Слов'янські язичницькі практики сугестування, органічні в контексті світових, ставлять під сумнів твердження про те, що „з самого початку існування слов'янської ритуальної традиції було створення передумови для утвердження текстових, а не латентних кодуєчих підходів до нормування сакральнокунікативної практики, на відміну від, скажімо, давньоєврейської чи давньоіндійської традиції” [11, с. 310]. Якщо під латентними мати на увазі іманентні невербальні, текстово-позатекстові (пресупозитивні) та ті самі в їх взаємодії з вербальними, то слов'янські сакральнокунікативні практики принципово не відрізняються від світових. Це твердження цілком узгоджується з прикінцевим висновком цитованого сучасного дослідника лінгвістичних аспектів сугестії О.В. Климентової: „сугестивні механізми по-новому перерозподіляються у структурі трансформованого перекладом тексту, при цьому потенціал латентного рівня може оприявнюватись через зміщення акцентів на інші процеси та рівні, наприклад усне тлумачення, коментаторський текст тощо” [11, с. 311].

Окремо слід відзначити форми сугестії, які розвивалися в надрах профанних систем комунікації на ділянках експансії профанних систем сакральними, наприклад у побутових формах комунікації, зокрема **сімейної**: заколисування дитини, усиплення дитини монотонною оповіддю, речитативом, прогладжуванням, поплескуванням, вербальними й невербальними формами навіювання, які використовуються у виховному й освітньому процесі, спілкуванні за векторами подружжя, батьки і діти і таке інше [9; 21]; **вуличної** комунікації [найчастіше – циганського гіпнозу, що включає попередній вербальний контакт з автоматичною реакцією („любоночко, підкажи, котра година”), вторинний,

орієнтований на особистість, контакт з використанням особливої інтонації та ритму („бачу, дівчина ти хороша, але не складається в тебе...”), пролонгований контакт (напружений потік мови з переважанням мозку, нестандартні мовні форми, які потребують додаткової обробки свідомістю; засоби інтимізації широкого спектру, хвилеподібна інтонація) і невербальний контакт (підлаштування під дихання, втягування в обряд, віддзеркалювання реакцій, доторкування, полісенсорні дії, жестові маніпуляції, концентрований погляд) та інші.

Очевидно, що всі давні форми сугестування людини через сакральні тексти, по-перше, мають авербально-вербальну природу; по-друге, вони є поєднанням сугестії та ауто-сугестії; по-третє, вони засновані на магічних практиках, які закорінені в періоді єдності людини з природою. Основні сфери використання давніх історично зумовлених форм сугестії – **медична** (храми сновидінь у Єгипті, асклепіони в Греції, також практики йоги), **військова** (практики берсерків, а також самураїв), **спортивна** (практики Спарти), **побутова** (сімейна, вулична сугестія), **духовно-сакральна, включно з культурно-ритуальною** (програмування поведінки людини в язичницьких культурах народів світу).

Згадані давні форми сугестування людини через сакральні тексти переходять сучасні форми комунікації. Вони ускладнилися, поєдналися і явлені сьогодні в текстах різних семіотичних систем різного ступеня сакралізації в сфері **ритуально-культурологічної комунікації** (релігійної), а також **художньої**, включно з синкретичними формами художньої і медичної комунікації (як бібліотерапія, музикотерапія, арт-терапія, танцювальна терапія), **мас-медійної** (естрадний гіпноз, сфера політики, реклами, Інтернет), **педагогічної** (сугестопедія в широкому розумінні, включно з ритмопедією, гіпнопедією, релаксопедією, драма-педагогікою та іншими), **спортивної** (спортивна сугестологія), **побутової** комунікації. Кожна із цих сфер актуалізує як універсальні, так і специфічні засоби сакрально-сугестивного впливу на різні форми свідомості людини. Особливу роль в сугестуванні сучасної людини відіграють методики нейро-лінгвістичного програмування, а також когнітивні прийоми, засновані на використанні терапевтичних текстів, включно з терапевтичними метафорами [7], і патогенних текстів, включно з теорією ігор як ланцюжків прихованих трансакцій, за Е. Берном [4].

З-поміж актуальних сьогодні сакрально-сугестивних сфер найбільш цілісними, гомогенними за засобами впливу на людину й дієвими є сфера **художньої та ритуально-культурологічної комунікації**, кожна з яких має розгалужений спектр засобів сугестивного впливу на реципієнта.

У сфері **словесної художньої комунікації** з-поміж основних засобів впливу на реципієнта доцільно, на наш погляд, **серед мовних** визначити актуалізацію ресурсів переважно сакральної підсистеми мови, домінування міфопоетичних значень образу над фоново-енциклопедичними, яке в поетичних текстах сягає дев'яноста відсотків у структурі поетичного образу і є дещо нижчим у структурі прозаїчного й драматургічного образів [27; 22; 8; 6]; утворення „трансвих спіралей” [1] на фонологічному (наприклад, алітерація) та лексико-стилістичному (наприклад, формульність, паралелізм) рівнях [26]; **серед дискурсивних** – результати розгортання текстотвірних категорій семантичної зв'язності, інтеграції та пресупозиції [20]. У сфері несловесної художньої комунікації домінують невербальні засоби сугестивного впливу на різні форми свідомості людини.

У сфері ритуально-культурологічної комунікації, яка на слов'янських теренах сьогодні актуалізована переважно як християнська сакральна традиція, представлені невербальні й вербальні засоби сугестивного впливу на реципієнта в широкому діапазоні. **Невербальні** засоби полісенсорного спектру явлені, по-перше, як **зорові** – похідне від сприйняття храму як сакрального локусу і одягу священика як медіатора між сакральним і профанними світами. Так, одяг православного священика (золотавий або жовтий у свята

на честь Ісуса Христа, а також у дні пам'яті пророків, апостолів й святих, темний у піст) передбачає підризник білого кольору, аналог хітона Ісуса Христа, який символізує непорочне життя священика; епитрахиль, яка за формою нагадує ярмо та символізує готовність працювати на славу Господа і так далі). По-друге, **слухові** (звук дзвонів, музичних інструментів), **нюхові** (кадіння пахощами), **дотикові** (торкання священних атрибутів), **смакові** (споживання ритуальної знаково насиченої їжі). Згадані полісенсорні засоби сугестування людини в християнській сакральній традиції є продуктом потужної морально-етичної системи, відцентрованої опозицією добра і зла та перевіреної часом. Вони виникли й були опрацьовані соціумом як досконалий терапевтичний текст, покликаний урівноважити патогенні інформаційні тенденції, які руйнують індивідуальну й симфонічну особистість (Л. Карсавін) – народ. Таким чином, засоби сугестування в християнській сакральній традиції протистоять сучасним маніпулятивним технологіям – акустично-спектральній, зоровій, електромагнітній сугестії [13, с. 260], які, на наш погляд, спричиняють ментальну сугестію, і не обов'язково вербальним шляхом.

Вербальні засоби впливу в християнській сакральній традиції представлені в значному спектрі, але домінують серед них, на наш погляд, два. **Перший** з них – **акустично-хвильова сугестія**, результатом якої є резонанс, про що неодноразово писала О. В. Климентова [13, с. 261; 14, с. 142-145; 12, с. 155] з посиланнями на дослідження Д. Л. Співаком резонансних матричних синтаксичних структур сугестивних текстів [30]. Хоча, на наш погляд, сугестія хвильової природи з ефектом резонансу може виявлятися не лише в акустичному регістрі, але в регістрі всіх сенсорних можливостей людини, включно із зонами їхнього перетину та комплексного функціонування; на рівні мікро- (людина), макро- (природа), мега- (всесвіт) космосу, може мати вербальну й невербальну природу, що, власне, підтверджується діалектикою розвитку історично зумовлених форм сугестії. Цікавими є міркування О. В. Климентової з посиланнями на думки прихильників синергетичної теорії про те, що „звуки мови народжувались як коди, що шифрували інформацію про сутність і природу світу, яка надходила з Вищих Сфер... Вони є не лише носіями інформації..., але й згустками енергії...” [12, с. 151], етнічно закоріненими, через що користування правильною, сугестивно насиченою, мовою є дією, яка зберігає і підтримує в коректному стані ментальність і емоційність особистості, а регулярне звернення до сакральних текстів, передусім етнічно закорінених, написаних рідною мовою (мовами), здатне навіть спричинити потужний лікувально-відновлювальний ефект і змінити не лише поточний, але й системний стан особистості.

Другим з-поміж домінантних **вербальних** засобів впливу на реципієнта в християнській сакральній традиції є, на наш погляд, **ізоморфізм образів** – носіїв концептуальної інформації в християнських текстах, як, наприклад, образ Світового Древа.

Для доведення цієї думки розглянемо тексти, які належать парадигмі східнохристиянської гімнографії, – православні акафісти як особливий вид молитовно-хвалебних пісень на честь Христа, Богородиці й святих. Джерело дослідження – тексти двадцяти одного акафіста, 18 з яких дібрані з першого тому Акафістника, який виданий Українською Православною Церквою 2007 року [2, 1-335], а три знайдені на сайтах УПЦ. У цих текстах зафіксовано понад 1000 об'єктивних образів-ізоморфів Світового дерева.

На результативність дослідження дають можливість розраховувати такі міркування. Сакральні тексти християнства центровані навколо обмеженого кола іпостасних образів, які в Акафістах виступають адресатами повідомлення. Ім'я адресата переважно згадане лише в назві акафіста; в тексті акафіста іпостасний образ типово визначається через звертання предметно-образного ряду, які з іменем іпостасного образу формують псевдототожність або – частіше – тотожність. Звертання предметно-образного ряду

утворюють ряд псевдоеквівалентних найменувань, так званих „херетизмів”, які визначаються як „вітальні рядки”, об’єднані ізосилабічною тотожністю, синтаксичним паралелізмом і численними співзвучностями”, як „розгорнуті синонімічні теонімо-поетоніми”, які „висловлюють складний богословсько-філософський концепт” [15, с. 14]. Згруповані навколо центральних образів християнства, образні еквіваленти/псевдоеквіваленти містять ознаку „центральный, стержневий”; виступають кореферентами і демонструють діапазон ізоморфів образу Світового дерева. Мотиви, які лежать в основі перейменування, передають діапазон символічних ідей, які означені ізоморфами світового дерева. Дослідження принесло наступні результати.

1. Ізоморфізм образів-конституентів Світового дерева забезпечений певними лінгвістичними, семіотичними, нейролінгвістичними механізмами.

Ізоморфізм образів, зокрема, забезпечений:

А. Партиципацією денотатів/десигнатів (на рівні об’єктів зовнішнього світу: бджола – мед, сопілка – звук, кадильниця – фіміам: *Радуйся, запашина смирно, що у Церкві Христовій духмянить; радуйся, золота кадильнице, що фіміам молитви за нас до Бога приносить*” ((A17). – розшифровку посилань див. у Літературі).

Б. Кореферентністю найменувань (рядом близькодистантних псевдоеквівалентних найменувань) на позначення єдиного об’єкта: *Радуйся, висото чеснот; радуйся, глибино смиренномудрості... Радуйся, ліствице, що досягає небес, бо нею зійшов Бог; радуйся, мосте, що переводиш від землі на небо* (A7).

В. Кореферентністю тропів псевдототожності; *Побачили ченці Святої Гори, що з’явилося у морі сяюче, як сонце, подум’я, немов вогненний стовп, верх якого досягав неба* (A7).

Г. Тропами псевдототожності або суміжності, які розбудовують ідею світового дерева за моделлю „Якщо А, то Б”: *Благодать, яку всемілостивий і всещедрий Бог подає від своїх невичерпних скарбів, ніколи не була у вас даремною і бездіяльною, але завжди приносила багатий плід, як добре зерно, кинуте на добру землю* (A19).

Образи-ізоморфи представлені різними семіотичними кодами, наприклад, **числовим** (три або сім), **хронологічним** (три дні), **вербальним** (оселя, світло, стовп та інші), як у контексті: *Радуйся, бо тобі небеса три ієрархії ангельські відкрили; радуйся, бо тебе Небесні Троїчні оселі радо прийняли... Радуйся, бо трьома вікнами ти темряву багатобожжя, противну Троїці Святій, прогнала...* (A13).

Образи-ізоморфи сформовані на основі моноmodalного сприйняття світу всіма органами чуття: **зором** („дерево”, „стовп”, „гора”), **слухом** („слово”, „музика”): *Радуйся, богоотця Давида сопілко богонатхненна; радуйся, повстала славо його пророкувань, псалтире і гуслі прекрасні* (A5), **смаком** („солодощі”), **нюхом** („запах”, „фіміам”): *Радуйся, запаху пахоців Христових* (A1); „*Радуйся, приємне молитви кадило... Радуйся, пахоці Христової духмяності...*” (A4), на **дотик**: *Радуйся, теплото для замерзаючих* (A12). Зафіксовані також випадки формування ізоморфів шляхом заміщеної модальності [20, с. 45-47]: *Радуйся, небожителю, що торжествуєш з мучениками; радуйся, бо ти насолоджуєшся пресолодким спогляданням Христа* (A15).

2. Ізоморфи складають чітку систему, яка унаочнюється за урахування виявів законів псевдототожності та суміжності. Так, один з центральних образів „світло” представлений ізоморфами „світло” (сйиво світла, духовне світло, незаходиме світло, Світло Життя, світло золотосяйне і непорочне, інші), „світло” (світлосяйне світило, світило незгасаючого Світла, інші), „блискавка”, „світанок” (зоря, зоря досвітня, провісниця сонця, денниця Сонця незаходимого), „сонце” (промінь Сонця духовного, сонце оселі Христової), „зірка”, „світлоносна свічка” (свічка, світлоприємна свічка), „світильник всесвітлий” (світильник, благовісник світла): *Радуйся, сйиво світла негасаючого;*

*Радуйся, світанку дня таїнственного (A1); Радуйся, Мати **незаходимого Світла** (A2); Ми дивимось на Пречисту Діву, як на **світлоносну свічку**, що з'явилася нам, суцим у темряві, бо, засвічуючи **духовне світло**, Вона приводить всіх до пізнання Бога, освітлюючи розум зорею... Радуйся, **променю Сонця духовного**, радуйся, **світло незгасаючого Світла** (A4); Знаючи Тебе, Владичице, дивно обрану на небеса, **як сонце**... Радуйся, **сонце оселі Христової**, псалмоспівцем наперед явлене... Радуйся, бо **Ти одягнена в сонце**, що осяє благодаттю і славою всю вселенну (A5); Радуйся, зоре, **нове світло світові сповістивши**; радуйся, **деннице Сонця незаходимого** (A10); І Слово було Бог, через якого все сталося, **Воно мало Світло Життя**, і темрява не могла його охопити (A11); Радуйся, **світильнику всесвітлий і всім любий**; радуйся, **світло золотосяйне й непорочне**... Радуйся, **свічко**, огнем Божественним засвічена (A12); Радуйся, **світильнику**, у темряві язичництва запалений вогнем Божественної благодаті; радуйся, **благовіснику світла Христового**... **Світлосяйне світло**, що провіщає своїм сяйвом усю країну твою (A13). Таке прочитання дозволяє ідентифікувати такі образи, як „ліхтар”, „свічка”, „світильник”, „промінь” як ізоморфи Світового Дерева і вмотивовує логіку їхньої присутності серед ізоморфів сутностей творення.*

3. Ряд ізоморфів виявився ширшим за загальноприйнятий перелік. До нього увійшли очікувані образи, наприклад, „**дерево**” (дерево життя, дерево ряснолисте, деревина ряснолиста, дерево світлоплодовите, інші): *Радуйся, дерево, що родиш овочі на поживу вірним; Радуйся, деревину ряснолиста, що багатьом дає захисток (A1); Радуйся, дерево світлоплодовите, що його плоди споживають вірні; радуйся, дерево ряснолисте, що багатьох покриває. Радуйся, древо життя, посаджене посеред раю небесного (A4); „**драбина**” (ліствиця): *Радуйся, драбино небесна, що Бог зійшов нею (A1); Радуйся, Ліствице небесна, що ведеш від землі до неба (A2).* До ряду ізоморфів увійшли також неочікувані образи, як „**запах**” (запах пахощів, пахощі, миро, фіміам): *Радуйся, запаху пахощів Христових (A1); Радуйся, пахощі Христової духмяності (A4); ...радуйся, миро Христових пахощів (A12); „**звук**” (сопілко богонатхненна, псалтире і гуслі прекрасні, сурма, глас небесний, інші): *Радуйся, богоотця Давида сопілко богонатхненна; радуйся, повстала славо його пророкувань, псалтире і гуслі прекрасні (A5); Радуйся, гласе Слова благознаменитий... (A10); радуйся, сурмо, що сповістила світові про Предвічного і Безначального Бога (A11).***

4. Ряд ізоморфів складають переважно конкретні імена; до винятків увійшли образи „ширина”, „глибина” і подібні, які сходять до образу „**вертикаль**” (висота, глибина, опозиція небо-земля): *Радуйся, висото, для помислів людських неприступна; радуйся, глибино, для ангельських очей неоглядна. Радуйся, бо небеса тішаться з землею; Радуйся, бо земля веселиться з небесами (A4).*

5. Ступінь активності ізоморфів не відповідає очікуваному: ізоморф „гора”, який в євразійському просторі зазвичай називають другим за активністю, зафіксований усього 9 разів. Найактивнішими (до 30 вживань) виявилися образи: „**вмістилище**”, „**людина**”, „**місто**”, „**оселя**”, „**рослина**”, „**світло**”, „**стіна**”, „**стовп**”.

6. Серед домінантних ідей, які втілюються ізоморфами світового дерева, знаходяться: **ідея творення життя** та **ідея збереження життя** (включно з ідеєю плодючості), решта – **центрованість щодо світобудови**, **медіарна функція**, тим більше – **вертикальна й горизонтальна проєкції** – є похідними. Відповідно, Світове дерево визначає не лише вертикальна й горизонтальна геометрика (трикутника, прямокутника, квадрата), але й геометрика кола і овалу. Останнє, наприклад, вмотивовує присутність серед ізоморфів таких образів, як яйце, дорогоцінна посудина життя – вагітна жінка, Грааль і таке інше. Останнє, наприклад, за законами суміжності вмотивовує присутність серед ізоморфів образу крові, який є одним з найактивніших в Акафістах: *волосся своє ти*

кров'ю, наче квітами, вкрила ... Радуйся, бо твоїми по всьому тілу ранами була ти подібна до сорів; радуйся, бо краплі крові твоєї були солодші за мед для Найсолодшого Ісуса... Радуйся, бо груди твої відрізані, як грона виноградні Господу твоєму в дар принесені; радуйся, бо кров твоя, як вино зворушення, з них витікала (А17).

7. Основна іпостась Світового дерева в сакральних текстах християнства – Акафістах – комплексна суб'єктно-об'єктна. Наприклад, у звертаннях до Богородиці: *Радуйся, паростку нев'янучої лози, що подарувала Нині вітку дивну; радуйся, що виростила з неї грона чудес і благої віри; Радуйся, доброплідна лозо винограду Христового; радуйся, дерево чудотворне в раю Ісусовому (А7).*

Богородиця – в комплексній суб'єктно-об'єктній позиції осмислена через образи „пристань”, „огорожа”, „сад”, „ковчег”, „стена” та інші. Комплексна суб'єктно-об'єктна іпостась Світового дерева унаочнює ідею: Ісус Христос – Виноградна Лоза, яку християни поділяють причастям на Великдень.

8. Суб'єктно-об'єктна іпостась Світового дерева сходиться до ранніх етапів розвитку етнічних сакральних картин світу, що є свідченням давнього панкосмізму, який лише з часом санкціонував поділ єдиної сутності на суб'єкт і об'єкт, поступове осмислення чого привело до оформлення ідеї світового дерева з основними значеннями породження і збереження життя.

9. Світове дерево в Акафістах постулюється як Дерево Життя і не має антагоніста, що є одним із засобів забезпечення креативно-відновлювальної функції Акафістів щодо людської свідомості.

За принципом ізоморфізму організовані всі смислоформи сакрального тексту, тому сприйняття однієї з них викликає резонанс з іншими, і це забезпечує причетність реципієнта до холистичного простору культури та пояснює ступінь сугестивного впливу релігійного і художнього текстів.

Головні висновки з огляду проблеми сугестії сакральних текстів в історично зумовлених формах її існування полягають у наступному: сугестія сакральних текстів є результатом взаємодії сугестора та сугеренда (виявляється як сугестія/аутогугестія); вона зумовлена дією пресупозиції і текстів, явлених знаками будь-яких семіотичних систем, і вербальний компонент є лише одним із сугестотвірних; кожна сфера вияву сугестії має базовий і специфічний реєстр засобів впливу на реципієнта; реєстр базових засобів реалізації сугестії є результатом синкретизації вербальних і невербальних компонентів, які апелюють до архаїчних прошарків психіки людини, що сприймала Себе як частину Космосу в холистичній єдності й резонансі з Природою і Творцем.

Література

1. Wier D. Trance Analysis / Dennis Wier. – 2005 (електронний документ). www.tranceresearch.blogspot.com
2. Акафістник: (А1) – Акафіст до Пресвятої Богородиці <http://www.bazylianie.pl/molytownyk/AKAFIST%20PB.htm>; (А2) – Акафіст до Пресвятої Богородиці ради чудотворної ікони Її „Всецариця” // <http://hram.kiev.ua/index.php?mode=books&cat=17&parent=451&id=>; Акафістник. – У 3-х т. – Т. 1. – К., 2007. – 335 с., з нього: (А4) – Акафіст Благовіщенню Пресвятої Богородиці; (А5) – Акафіст Успінню Пресвятої Богородиці; (А6) Акафіст Покрову Пресвятої Богородиці; (А7) – Акафіст Пресвятій Богородиці на честь Її Тверської чудотворної ікони; (А10) – Акафіст святому Іоанну Предтечі; (А11) – Акафіст святому апостолу і євангелісту Іоанну Богослову; (А12) – Акафіст святителю Миколаю; (А13) – Акафіст святому рівноапостольному князю Володимирі; (А14) – Акафіст святій рівноапостольній княгині Ользі; (А15) – Акафіст святому великомученику і цілителю Пантелеймону; (А17) – Акафіст святій великомучениці Варварі; (А18) – Акафіст святому священномученику Макарію; (А19) – Акафіст преподобним Антонію і Феодосію Києво-Печерським.
3. Барановский В. А. Магический цыганский гипноз / В.А.Барановский : Серия: Зеркало души. – М. : Фенікс, 2005. – 256 с.
4. Берн Э. Игры, в которые играют люди / Э. Берн. – Москва-Минск : АСТ ХАРВЕСТ, 2007. – 222 с.
5. Виноградова Л. Н. Ведьма / Л. Н. Виноградова, С. М. Толстая // Славянские древности. Этнолингвистический словарь / Под редакцией Н. И. Толстого. – М. : Международные отношения. – 1995. – Т. 1. – А-Г. – 577 с.
6. Вільчинська Т. П. Розвиток концептосфери сакрального в українській поетичній мові ХУП-XX ст. / Т. П. Вільчинська : автореф. дис. ... д-ра філол. наук. – К., 2009. – 40 с.

7. Гордон Д. Терапевтические метафоры. Оказание помощи другим посредством зеркала / Д. Гордон. – СПб. : Белый кролик, 1995. – 196 с.
8. Єлісова М. О. Універсальний символ „Світове дерево” та його мовно-образні парадигми в художніх текстах Бориса Пастернака / М. О. Єлісова : автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 2006. – 20 с.
9. Зозуля Н. В. Роль експресивності дитячого фольклору у формуванні мовної особистості дитини / Н. В. Зозуля : автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 2002. – 21 с.
10. Каюа Р. Людина та сакральне / Р. Каюа : Пер. з фр. / С. Л. Удовик (відп. ред.) – К. : Ваклер, 2003. – 256 с.
11. Климентова О. Кирило-Мефодіївська традиція та sacra lingua східних слов'ян / О. Климентова // Наукові записки. – Вип. 89 (1). – Серія : Філологічні науки (мовознавство). – У 5 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010а.
12. Климентова О. В. Вербальна сугестія як система функцій // Система і структура східнослов'янських мов / О. В. Климентова : До 175-річчя Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : Зб. наук. праць / Редкол. В. І. Гончаров (відп. ред.) та інші. – К. : Освіта України, 2010б. – С. 149-157.
13. Климентова О. В. Лінгвістичні аспекти сугестії / О. В. Климентова // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Лінгвістичні дослідження : Зб. наук. праць. – Харків, 2009а. – Вип. 27. – С. 256-262.
14. Климентова О. В. Прагматично маркований текст як складник сугестивного впливу / О. В. Климентова // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи / НАН України. Центр наукових досліджень і викладання іноземних мов / Редкол.: А. Д. Белова (голова ред.) та ін. – К. : Логос, 2009б. – С. 138-147.
15. Кожушний О. В. Лексико-стилістичні характеристики та жанрова спадкоємність візантійської гімнографії III-VIII століть / О. В. Кожушний : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 2008. – 22 с.
16. Корнеев А. В. Религии народов мира. Шаманизм / А. В. Корнев. – М. : ООО ТД „Изд-во „Мир книги”, 2006. – 192 с.
17. Лобач У. Чараунік / У. Лобач // Беларуская міфалогія. Энцыклапедычны слоунік. – Мінськ : Беларусь. – 2004 – С. 549.
18. Минц З. Г. Блок и русский символизм / З. Г. Минц // Литературное наследство. – 1980. – Т. 92. – Кн. 1. – С. 107.
19. Мифология. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. Е. М. Мелетинский. – 4-е изд. – М. : Большая Российская энциклопедия. – 1998. – С. 65.
20. О'Коннор Дж. Введение в нейролингвистическое программирование / Дж. О'Коннор, Дж. Сеймор. – Челябинск, 1998. – 266 с.
21. Охріменко Т. В. Еволюція системи тропів псевдо тождності в російському поетичному мовленні (на матеріалі фольклорних творів і текстів у жанрі фольклорних стилізацій ХУІІ-ХХ ст.) / Т. В. Охріменко : автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 2009. – 20 с.
22. Петриченко О. А. Етнокультурна наступність образів першоелементів буття в художній мові М.Гумільова та В.Хлебнікова / О. А. Петриченко : автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 2004. – 20 с.
23. Поршнев Б. Ф. Контрсугестия и история / Б. Ф. Поршнев // История и психология. – М. : Мысль, 1972. – С. 7-35.
24. Поршнев Б. Ф. О начале человеческой истории. Проблемы палеопсихологии / Б. Ф. Поршнев. – М. : Мысль, 1974. – 487 с.
25. Салавей Л. Ведзьма / Л. Салавей // Беларуская міфалогія. Энцыклапедычны слоунік. – Мінськ : Беларусь. – 2004 – С. 73-75.
26. Слухай А. Вербальна сугестія у давньоанглійських поетичних текстах / А. Слухай // Мовні та концептуальні картини світу. – К., 2010. – Вип. 29. – С. 272-278.
27. Слухай (Молотаєва) Н. В. Художній образ у дзеркалі міфу етносу: М. Лермонтов, Т. Шевченко (лінгвосоціотичний аспект) / Н. В. Слухай (Молотаєва) : автореф. дис. ... доктора філол. наук. – К., 1996. – 47 с.
28. Слухай Н. В. Лінгвістика сфери сакрального: русская культурно-языковая традиция (введение) / Н. В. Слухай // Біблія і культура. – Чернівці : Рута, 2008. – Вип. 10. – С. 116-124.
29. Слухай Н. В. Художественный образ в аспекте лингвистики текста / Н. В. Слухай. – Сімферополь, 2000. – 91 с.
30. Спивак Д. Л. Измененные состояния сознания: психология и лингвистика / Д. Л. Спивак. – СПб., 2000.
31. Толстой Н. И. Язык и культура / Н. И. Толстой // Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике. – М., 1995.
32. Ханзен-Леве А. Русский символизм. Система поэтических мотивов. Мифопоэтический символизм. Космическая символика / А. Ханзен-Леве : Пер. с нем. М. Ю. Некрасова. – СПб., 2003. – С. 9-12.